ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2023

6/3-сан

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындағы Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының 25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен 2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды. №01-044-санлы гуўалық берилген.

Нөкис

6/3-сан ***2023***

декабрь

Шөлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириў Министрлиги, ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:
А. Тилегенов
Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Ерполат АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Интизар АБДИРИМОВА
Мавлюда АЧИЛОВА
Нуриддин АЧИЛОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фарҳад БАБАШЕВ
Ботир БОЙМЕТОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Шахло БОТИРОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Умида ИБРАГИМОВА
Лола ИСРОИЛОВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Асқарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Мехри НАРБАШЕВА
Улфат МАҲКАМОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Нуржан МАТЧАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Шахсанам МАТУПАЕВА
Лобар МУХТОРОВА
Камаладин МАТЯКУБОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Фурқат РАЖАБОВ
Сайёра РАХМОНОВА
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшода САПАРБАЕВА
Феруза САПАЕВА
Зайниддин САНАҚУЛОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Гулноз ТУРАЕВА
Гулмира ТОЖИБОЕВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Дилбар ҚАРШИЕВА
Вохид КАРАЕВ
Дилбар ҚОДИРОВА
Ризамат ШОДИЕВ
Абдушукур ШОФҚОРОВ
Дилфуза ШАББАЗОВА
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ

Чаброва Т.Л. Роль родителей в формировании духовно - эстетических качеств детей дошкольного возраста при обучении их навыкам рисования 541
Муталова Д.А. Обучение детей дошкольного возраста в STEAM технологии 548

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Gulyamov K .M., Sarsenbaev T.T. Tasviriy va amaliy bezak san’ati vositasida talabalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 551
Ko‘kiyev B. Talabalarga loyihalashtirish va proyeksiyalash usullarini o‘qitishning ba’zi usullari 560
Mardov S.X. Muhandis-quruvchilarning dizayn fikrlashini rivojlantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasi 566
Mirsoatova L. Kompyuter grafikasi vositalarini mustaqil ta’lim ko‘nikmalarida rivojlantirish kurslariga integratsiyalash 574
Bozorov F. Tasviriy san’at orqali yoshlardagi intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish 579

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Arabboyev H. O‘quvchilarni ommaviy sport sog‘lomlashtirish jarayoniga tayyorlashning pedagogik mazmuni 584
To’xtayev J. Talabalarni kasbiy ko‘nikmalari va shaxsiy sifatlarini voleybol vositalari yordamida rivojlantirish 592
Muxametov A. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni reabilitatsiya qilish darslarida yuklamalarni standartlashtirishning asosiy prinsip va komponentlari 599
Karimov F. Sog‘lomlashtirish mashqlarining inson hayotidagi o‘rni 604
Yuldashev M. Bo‘lajak jismoniy madaniyat o‘qituvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirish mazmuni 609
Quvatov E. Xalqaro kurash turlari vositalarining integratsiyasi asosida kurashchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishning nazariy asoslari 616
Tursunov A. Chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani bo‘yicha o‘quv jarayonini tashkil qilish 621
Ataxanov H.K. Jismoniy tarbiya darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik xususiyatlari 624
Нурматов Ф.А. Волейболчиларда жисмоний тайёргарлигини ривожлантиришда жисмоний сифатлардан фойдаланиш 630
Davronov N.K. Talabalarni fitness-yoga vositasida sog‘lom turmush tarzini rivojlantirish darajalari va mezonlari 633
Rajabova M.I. Aholi orasida sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiyaning tutgan o‘rni 639
Караев В. Ш. Жисмоний тарбия ўқитувчисининг ижодий салоҳиятини ривожлантириш амалий таълим сифатини оширишнинг шарти сифатида 644
Nurmatov E. Talabalarni ommaviy jismoniy tarbiyaga va sportga qamrab olishning innovatsiyon mexanizmlarini takomillashtirish 651
To‘libayeva N. D. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta’siri 657
Salaydinova D.D. Gandbol darvozabonining mashg‘ulotlarini optimallashtirish 662
Раджапов У.Р., Хакимджанова К. Б. Методика обучения особенности занятий легкой атлетикой с детьми, подростками, юношами 667

CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG‘ICH TAYYORGARLIK FANI BO‘YICHA O‘QUV JARAYONINI TASHKIL QILISH

Tursunov A.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti o‘qituvchisi

Tayanch so‘zlar: huquqiy asoslar, nazorat turlari, dastur talablari, usul vaharakatlar, me’yorlar, baholash tartibi.

Ключевые слова: правовые основы, виды контроля, программные требования, методы, стандарты, порядок оценки.

Key words: Legal bases, types of control, program requirements, methods, standards, evaluation procedure.

«Yoshlarning chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarligi» kursi vazifasi yoshlarimizga ta’lim jarayonida quyidagilarni o‘rgatishdan iborat:

- Konstitutsiyaviy huquq va majburiyatlarini anglash, Vatan himoyasi va uni qurolli tajovuzlardan himoya qilish haqida bilishni;
- O‘zbekiston Respublikasi «Mudofaa to‘g‘risida», «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to‘g‘risida»gi qonunlarni, O‘zbekiston Ruspublikasi Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlarini o‘rganishni;
- O‘zbekiston Respublikasi Umumharbiy Nizomlari va harbiy qasamyodning asosiy talablarini o‘rganish va anglashni;
- harbiy ish asoslari, zaruriy harbiy bilim va amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘lish, shuningdek jismoniy chiniqish va ruhan hamda ma’nan barkamol bo‘lishni;
- fuqarolar muhofazasi va tibbiy bilim asoslarini o‘zlashtirishni.

Tuziladigan mashg‘ulotlar jadvaliga mazkur fan uchun ajratilgan soatlar bir vaqtning o‘zida ketma-ket rejalashtiriladi. Bunday rejalashtirish mashg‘ulotlarning mantiqiy ketma-ketligini ta’minlash va bir-biri bilan chambarchars bog‘liq bo‘lgan o‘quv materiallarini uyg‘un olib borishda qulay imkoniyatlar yaratadi.

Har bir ta'lim muassasasida yarim yilga yoki bir butun o'quv yiliga «Yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash» bo'yicha haftalik va tematik reja tuziladi. Joriy yilga tematik rejani chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani o'qituvchisi O'zbekiston Respublikasining mazkur fan bo'yicha dasturi va ta'lim muassasasi direktori tomonidan tasdiqlangan haftalik reja asosida ishlab chiqadi.

Tematik reja o'quv yiliga to'liq tuzilib, 3 kunlik dala-o'quv mashg'ulotlari (yig'ini)ni o'z ichiga oladi.

Kalendar reja har yili Mudofaa vazirligi va tegishli hujjatlarning talablari asosida va Chaqiriqqacha harbiy tayyorgarlik fakultetlari (kafedralari), oliy ta'lim muassasalari hamda qo'shinlarning ilg'or tajribalarini inobatga olgan holda har yili yangilanib turiladi.

Mashg'ulotlarni tashkiliy jihatdan yaxshi uyushtirish va O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarning Umumharbiy nizomlari talablarini o'quvchilarga amaliy jihatdan singdirish maqsadida ta'lim muassasasi direktorining buyrug'iga asosan o'quv guruhlari va seksiyalari tashkil qilinadi. Intizomli o'quvchilardan guruh va seksiya boshliqlari tayinlanadi. O'quvchilarning mashg'ulotlarida olgan bilim, ko'nikma va malakalari darsdan tashqari o'tkaziladigan quyidagi tadbirlar orqali mustahkamlanadi:

– harbiy ish asoslarini o'rgatuvchi to'garaklar va sportning harbiy-amaliy turidagi seksiyalarini tashkil etish;
– harbiy sport musobaqalari, harbiy o'yinlar o'tkazish va tashkil etish;
– o'quvchilarni maktabdan tashqari harbiy texnika, sport sog'lomlashtirish va muayyan yo'nalishli ta'lim muassasalariga tashriflarini tashkillashtirish.

«Yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorlash» fani bo'yicha darsdan tashqari mashg'ulotlar va tadbirlarni saf nizomi talablariga amal qilishdan boshlash tavsiya qilinadi. O'qituvchi va o'quvchilar orasidagi o'zaro munosabatlar O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarning Umumharbiy nizomlari talablari asosida o'rnatiladi.

Mashg'ulotlar komandirning guruhni saflantirishi va mashg'ulotga tayyorgarligi haqida hisob berishi bilan boshlanadi. hisobot mazmuni taxminan shunday: «O'rtoq leytenant (harbiy rahbar) yigirma nafardan iborat ikkinchi guruhning o'quvchilari harbiy ish asoslari bo'yicha o'tkaziladigan mashg'ulotga saf tortdi. Guruh komandiri o'quvchi G'ofurov ».

Kichik kalibrli (pnevmatik) miltiqdan o't ochish mashqlari o'quvchilarning o'q otish qurolidan otish qoidalari va usullarini qay darajada o'zlashtirib olganligini tekshirish va ularni jangovar o'qlar bilan avtomatdan otish bo'yicha dastlabki mashqlarga tayyorlash maqsadida o'tkaziladi.

Kichik kalibrli (pnevmatik) miltiqdan otish mashqlarini bajarish maxsus jihozlangan o‘q otish joylari (tir)da, xavfsizlik qoidalariga rioya qilingan holda tashkil qilinadi. Otish xavfsizligi ta’minlanmagan o‘q otish joylarida (tir) otish mashqlarini bajarish va otish mashqlariga rahbarlikni o‘quvchilardan biriga topshirib qo‘yish qat’iyan man qilinadi.

Avtomatda jangovar o‘qlardan otish mashqlari maxsus jihozlangan otish joylarida (tirlarda) yoki otish maydonlarida garnizon boshlig‘i (harbiy qism komandiri) va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi hamda xalq ta’limi organlarining xududiy boshqarmalari bilan kelishilgan holda tuman (shahar) mudofaa ishlari bo‘limlari rejalari asosida o‘tkaziladi.

Adabiyotlar:

1. Sotib-Oldiev A., Karimjonov A. Harbiy pedagogika: O‘quv qo‘llanma. – T. «Sharq», 2005 y.
2. A.I.Ibragimov, X.X.Sultonov «Vatan tuyg‘usi» T. 1996 y.
3. «Vatan ximoyasi-muqaddas burch» T. HARBIY nashriyot. 2000 y.
4. A.YU. Sotvoldiev. “Chaqiruvga qadar harbiy ta’limni tashkil etish va uning metodikasi” O‘quv qo‘llanma, I, II - qismlar, 2007 yil, o‘quv qo‘llanma.
5. B.B. Gafurov. “Boshlang‘ich umumqo‘shin xarbiy tayyorgarlik bo‘yicha” II qism, 2005 yil, o‘quv qo‘llanma.
6. Ikromov I. Harbiy raxbar yo‘riqnomasi, 2010 yil, o‘quv qo‘llanma.
7. O`R MV. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlarining jismoniy tayyorgarlik bo‘yicha Qo‘llanma. 2012
8. S. Yo’ldashev. “O’zbekiston Respublikasi yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang`ich tayyorlash”, o’quv dasturi, 2005 y.
9. «Uchebnik serjanta motostrelkovых podrazdeleniy», Uchebnoe posobie, Moskva, 1980 g.

РЕЗЮМЕ

CHQBT rahbari zamon talablari asosida chaqiriqqacha bo‘lgan yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash jarayonida ularga xarbiy xizmatning mashaqqatli va ma’suliyatli kasb ekanligini anglab etishlarida hayotiy misollar bilan bilimlarini oshirishning nazariy va amaliy yo‘nalishlari yoritib o‘tilgan. SHu bilan birga muallif bo‘lajak ofitser sifatida harbiy qism va bo‘linmalarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning shakllari va usullarining tarbiyaviy ahamiyatini yoritib o‘tgan.

РЕЗЮМЕ

В процессе подготовки допризывной молодежи к военной службе в соответствии с требованиями времени руководителю ЧВК на реальных примерах были освещены теоретические и практические направления повышения ее знаний, чтобы дать им понять, что военная служба-трудная и ответственная профессия. При этом автор осветил воспитательную значимость форм и методов организации воспитательной работы в воинских частях и подразделениях в качестве будущего офицера.

SUMMARY

In the process of preparing young people up to the call for military service on the basis of the requirements of the ICRC, they were illuminated by theoretical and practical directions of improving their knowledge with life examples when they realized that military service is a laborious and responsible profession. At the same time, the author, as a future officer, covered the educational significance of the forms and methods of organizing educational work in the military unit and units.